

Uchwała z dnia 13 stycznia 2005 r., III CZP 70/04

Sędzia SN Mirosława Wysocka (przewodniczący)

Sędzia SN Teresa Bielska-Sobkowicz

Sędzia SN Antoni Górski (sprawozdawca)

Sąd Najwyższy w sprawie Grzegorza Ł. o czyn karalny z art. 279 § 1 k.k., po rozstrzygnięciu w Izbie Cywilnej na posiedzeniu jawnym w dniu 13 stycznia 2005 r., przy udziale prokuratora Prokuratury Krajowej Jana Szewczyka, zagadnienia prawnego przedstawionego przez Sąd Okręgowy w Gorzowie Wielkopolskim postanowieniem z dnia 27 sierpnia 2004 r.:

„Czy dopuszczalne jest orzekanie o przepadku rzeczy służących do popełnienia czynu karalnego w stosunku do nieletniego, co do którego postępowania o czyn karalny nie wszczęto, wobec niecelowości orzekania środka wychowawczego (art. 21 § 2 u.p.n.)?”

podjął uchwałę:

Sąd rodzinny może na podstawie art. 100 k.k. w związku z art. 14 ustawy z dnia 26 października 1982 r. o postępowaniu w sprawach nieletnich (jedn. tekst: Dz.U. 2002 r. Nr 11, poz. 109 ze zm.) orzec przepadek przedmiotów służących do popełnienia czynu karalnego przez nieletniego, w stosunku do którego nie wszczęto postępowania o ten czyn z powodu niecelowości orzekania środków wychowawczych.

Uzasadnienie

Postanowieniem z dnia 17 listopada 1989 r. sędzia rodzinny Sądu Rejonowego w Strzelcach Krajeńskich postanowił nie wszczynać postępowania przeciwko nieletniemu Grzegorzowi Ł. o popełnienie czynu karalnego w postaci włamania do piwnicy i zaboru roweru, ze względu na niecelowość orzekania środków wychowawczych, zastosowanych już wobec niego w innej sprawie. Postanowieniem z dnia 20 maja 2004 r. Sąd Rejonowy w Strzelcach Krajeńskich

orzekł przepadek dowodu rzeczowego w postaci wkrętaka metalowego, którym nieletni posługiwał się przy dokonywaniu czynów karalnych.

Przy rozpoznawaniu zażalenia Prokuratora Rejonowego Sąd Okręgowy powziął wątpliwości, czy dopuszczalne jest orzekanie o przepadku rzeczy służących do popełnienia czynu karnego w stosunku do nieletniego, co do którego postępowania o czyn karny nie wszczęto, wobec niecelowości orzekania środka wychowawczego i na podstawie art. 390 k.p.c. przedstawił je do rozstrzygnięcia Sądowi Najwyższemu. (...)

Sąd Najwyższy zważył, co następuje:

Ustawa z dnia 26 października 1982 r. o postępowaniu w sprawach nieletnich (jedn. tekst: Dz.U. z 2002 r. Nr 11, poz. 109 ze zm. – dalej: „u.p.n.”) nie kształtuje postępowania w sprawach nieletnich w sposób samodzielny i wyczerpujący, gdyż w kwestiach w niej nieuregulowanych zastosowano odesłania do innych ustaw. W zakresie procedury, zgodnie z art. 20 ustawy, stosuje się odpowiednio przepisy kodeksu postępowania cywilnego i karnego. Z kolei stosownie do art. 14 ustawy, w sprawach nieletnich, którzy dopuścili się czynu karnego, sąd rodzinny stosuje odpowiednio przepisy części ogólnej kodeksu karnego, kodeksu karnego skarbowego lub kodeksu wykroczeń, jeżeli nie są sprzeczne z ustawą. To zaakcentowanie przez ustawodawcę odesłania do części ogólnej kodyfikacji prawa karnego materialnego nie jest przypadkowe, co jest zrozumiałe, gdyż w rozumieniu art. 1 § 2 u.p.n. czynem karnym jest czyn zabroniony jako przestępstwo lub przestępstwo skarbowe albo wykroczenia wskazane punkcie 2 tego przepisu. Konsekwencją tego jest obowiązek przewidziany w art. 43 § 2 pkt 2 u.p.n. wskazania w postanowieniu o rozpoznaniu sprawy przepisu ustawy karnej, pod który zarzucany czyn podpada. Jeżeli mimo tej oczywistej konieczności stosowania do postępowania o czyny karalne wymienionych kodeksów, ustawodawca podkreśla w art. 14 u.p.n. odpowiednie stosowanie przepisów zawartych w ich częściach ogólnych, to oznacza, że dopuszcza do stosowania w postępowaniu o czyny karalne przeciwko nieletniemu niektórych instytucji z części ogólnej kodeksu karnego nieuregulowanych wprost w ustawie o postępowaniu w sprawach nieletnich, które nie są sprzeczne z tą ustawą. Taką instytucją jest przewidziana w art. 100 k.k. możliwość orzeczenia przepadku wymienionego w art. 39 pkt 4 k.k. m.in. w razie stwierdzenia, że zachodzi okoliczność wyłączająca ukaranie sprawcy czynu zabronionego. Odpowiednikiem takiej sytuacji procesowej przewidzianej w

ustawie o postępowaniu w sprawach nieletnich jest regulacja zawarta w art. 21 § 2, zastosowana w niniejszej sprawie, na podstawie której sędzia rodzinny nie wszczyna postępowania, a wszczęte umarza, jeżeli orzeczenie środków wychowawczych lub poprawczych byłoby niecelowe, w szczególności ze względu na orzeczone już środki w innej sprawie.

Pozostaje do rozstrzygnięcia, czy odpowiednie zastosowanie do nieletniego sprawcy czynu karalnego instytucji przewidzianej w art. 100 k.k. nie jest sprzeczne z ustawą o postępowaniu w sprawach nieletnich. Odpowiedź na to pytanie jest negatywna. Orzeczenie przepadku przedmiotów na podstawie art. 100 k.k. w związku z art. 39 pkt 4 i art. 44 § 2 k.k., które służyły lub były przeznaczone do popełnienia przestępstwa, spełnia ważne cele wychowawcze i prewencyjne, a częściowo także represyjne. Orzecznictwo Sądu Najwyższego w sprawach karnych dopuszcza szerokie zastosowanie tej instytucji. W uchwale z dnia 3 listopada 1975 r., Z 34/75 (OSNKW 1976, nr 1, poz. 19) uznano za możliwe zastosowanie przepadku rzeczy użytych do popełnienia czynu, którego społeczne niebezpieczeństwo jest znikome nawet wtedy, gdy w stosunku do sprawcy nie wydano postanowienia o przedstawieniu zarzutów, gdyż postępowanie umorzono. W uchwale z dnia 29 września 1987 r., VI KZP 9/87 (OSNKW 1987, nr 11-12, poz. 101) uznano, że środek przewidziany w art. 104 k.k. (obecnie w art. 100 k.k.) może być zastosowany również po pomyślnym upływie próby wyznaczonej w postanowieniu o warunkowym umorzeniu postępowania, a w uchwale z dnia 13 marca 1984 r., VI KZP 47/83 (OSNKW 1984, nr 7-8, poz. 70) podtrzymane zostało wcześniej zajmowane stanowisko, że zastosowanie przepadku rzeczy dopuszczalne jest nawet po śmierci sprawcy, a więc kiedy ukaranie nie jest możliwe. Można zatem przyjąć, że w orzecznictwie ugruntowany jest pogląd, iż przepadek nie musi być zawarty w wyroku skazującym; można go orzec nawet bez wszczęcia postępowania *ad personam* lub gdy wydanie wyroku stało się niedopuszczalne. Dlatego zastosowanie tej instytucji w postępowaniu w sprawie nieletniego, przeciwko któremu orzeczenie środków wychowawczych stało się niecelowe, nie powinno budzić wątpliwości. Nie ma też przeszkód do zastosowania tej instytucji także z powodów merytorycznych; cele i funkcje instytucji przewidzianej w art. 100 k.k. odpowiadają celom i naczelnym zasadom postępowania w sprawach dla nieletnich.

Uzasadnia to podjęcie uchwały, jak wyżej (art. 390 k.p.c.).

